

Komandi partur

Í komandi parti verður greitt frá eini filmsætlan um eina føroyska fiskimanna einkju, Simonu Petersen, úr Syðrugøtu. Eisini verður greitt frá hennara søgu.

Ikki var tað so lystiligt í gettoini í Warszawa.

Henda myndin sigur meira enn orð um umstøðurnar

úr gettoini »til arbeiðis«. Tær vóru sendar beinleiðis til týningarleguna Treblinka norðanfyri Warszawa, har 900.000 jødar vórðu fyribeindir. Tað frættist ongantíð frá teimum aftur.

Tað var júst hetta árið, at týskarar settu hópdrápini av jøðum sett í verk og 300.000 av íbúgvunum í gettoini vórðu gassaðir, skjótt var bert ein triðingur eftir. At byrja við vóru jøðarnir skotnir. Men tað var ov arbeiðskrevjandi at beina fyri teimum ein og ein. Síðan var farið at gassa jøðarnar í lastbilum við útstoytsgassi. Á hendan hátt fingust fleiri fyri í senn. Men sum frá leið gekk hetta eisini ov seint. So fóru teir undir veruligu hópdrápini í stórum gasskømurum við hjálp frá týska ídnaðinum. Tað gjørdist tískil ein stóridnaður at beina fyri jøðunum, og tá avtornaði lógu 6 mill teirra eftir á.

Heldur doyggja berjandi enn tigandi

Tá alt hetta frættist, avgjórdu teir jøðarnir, sum vóru eftir í gettoini, at gera uppreistur. Teir vildu heldur doyggja berjandi enn tigandi. Teir avráddu tá, at varð ein »sending« av fólki aftur at úr gettoini, so fóru teir at gera bart. Tá hetta hendi, byrjaði tann kendi uppreisturin í gettoini tann 19. apríl 1943. Hesin uppreistur kundi bert enda við tapi, tí jøðarnir høvdu nærum onga útgerð, meðan týskarar vóru albrynjaðir. Hóast hetta vórðu týskarar tiknir á bóli og tóku seg aftur í fyrsta umfari. Men seinni lögdu teir á aftur við allari síni meg, og tað endaði við, at gettoin varð lögð í oyði, og tey sum ikki vórðu fallin í bardaganum, vórðu send í týningarlegur. Hetta var 13. mai 1943, so jøðarnir kláraðu at halda sína støðu í einar trýggjar vikur.

Eyðnaðist at rýma í seinastu løtu

Tá mamma og systir vórðu sendar burtur, byrjaðu vit at skilja, at her ruggaði ikki alt rætt, og at tað skjótt kundi gerast okkara tørn. Eg og pápi mín avráddu tí, at eg skuldi rýma úr gettoini. Eg hevði móguleika fyri at klára meg orsakað av míni útsjónd, sum ikki var eyðkend jøðisk, og tí eg tosaði polskt

Mamman og systirin finga »arbeiðsboð« til tann vissa deyðan

sum aðrir polakkar. Tí hildu fólk, at eg varð polakkur. Eg kundi bert verða avdúkaðir, um tey lótu meg úr buksunum, tí allir jøðiskir dreingir verða jú umskornir. Men tibetur hendi tað ikki.

Tað eyðnaðist mær at sleppa til rýmingar eina viku, áðrenn uppreisturin byrjaði. Hetta bjargaði mær.

At sleppa úr gettoini var ikki sum at siga tað. Hetta mátti vera væl fyriskipað. Fyrst mátti eg fáa falskt samleikaprógv. Síðani skuldi eg royna at sleppa út. Tað var ein javnur flutningur millum gettoina og býin utanfyri við lastbilum. Bilførararnir vóru polakkar, og tað varð skipað soleiðis fyri, at eg kom upp í ein bil sum »hjálpamaður« hjá bilføraranum, og hetta gekk utan trupulleikar. Ein annar móguleiki, sum onnur brúktu, var at flýggja gjøgnum kloakk-skipanina.

Aftaná at uppreisturin varð byrjaður, varð pápi mín tikin og kom ikki aftur í aftur. Onkur í míni ætt hevði eygleitt tokið, sum pápi var við, tá tað kom fram. Tá var pápi so ringur av nýrasjúku, at kann kom als ikki úr tokinum. So hann hevur helst verið fyribeindur beinanvegin. Annars plagdu raskir jøðar »sleppa« at arbeiða seg til deyðis!

Partisanar í pólsku skógunum

Fór í mótstøðurørsluna

Eg helt til í skógunum, og sum frá leið, fekk eg samband við mótstøðurørsluna móti týskarum. Hetta var í fyrsta umfari polski kommunistaflokkurin, sum tá meiri enn aðrir vildi hjálpa jøðunum. Her vóru eisini russarar, sum vóru rýmdir úr krigsfangalegum. Hesir vóru veruligur hermenn, meðan sovrðnir sum eg ongar royndir høvdu í fyrstu atløgum. Eg var jú bara 16 ára gamal tá. Tí gjørdist eg eitt slag av skóta, sum kundi fara inn í bygdin at fregnast eftir, hvat ið hendi, uttan at nakar varnaðist nakað.

Tað hevur ofta verið sagt, at polakkar vóru antisemittar, sum als ikki høvdu samhuga við jøðunum, og sum enntá stuðlaðu týskarum móti jøðunum. Hetta er bara partvist rætt, tí tað vóru eisini polakkar, sum við vanda fyri sínum egna lívi hjálptu jøðunum. Og fólk í míni støðu høvdu als ikki kunnað hóra undan, um vit ikki vórðu hjálptir av góðum polak্কum.

Russiski herurin, sum tók seg fram eystanifr, nærkast í 1944. Tá lat eg meg í russiskan herbúna og gjørdist nú hermaður hjá reyða herinum og virkaði so eisini sum ein skóti her. Í hesum sambandi fóru vit upp gjøgnum alt Polen og komu til Gdansk og Gdyna við Eystursjógvinn. Her varð eg særður í beinið í samband við ein saman-

brest við ein týskan stríðsvogn. Aftaná bráðfeingis viðgerð varð eg fluttur á sjúkrahús í Russlandi.

Hetta var ein drúgv ferð við flogfari, toki og bussi, so tað gingu einar tvær vikur frá tí eg varð særður, til eg kom á sjúkrahúsið í býnum Kalinin 100 km norður úr Moskva. Her lærði eg russiskt til fulnar.

Eg var á sjúkahúsinum í umleið fimm mánaðir. Eg varð særður fyrst í apríl 1945, so bardagin, eisini tann japanski, sum endaði í august, var liðugur, tá eg varð frískur aftur.

Fundur á Østrøm

Tá ið bókin Exodus kom út á føroyskum í 2014 høvdu vit eisini Exodus søguna hjá Menakhem, so hana taka vit ikki upp aftur. Men í Ísrael hitti Menakhem týska jøðan Honnu, sum eisini hevði eina eins fantastiska søgu. Hon hevði fingið »ferðaseðil« til Auschwitz, men ein lækni segði hana vera ov sjúka til hesa ferðina, og hetta bjargaði hennara lívi.

Menakhem skrivaði fyri nøkrum árum síðani sínar endurminningar. Ein myndasíða er úr FF-blaðnum, sum var fyrsta blað við teirra søgu. Hon finst nú í enskari týðing á Holocaustsavnninum í Washington.

Í dag búgva Hanna og Menakhem í Tel Aviv, har børnini eisini búgva. Hanna er ikki so væl fyri, men honum bilar í hvussu er einki.

Menakhem er ein sannur føroyavinur. Tað eru fleiri føroyingar, sum hava notið gott av teirra blíðskapi, og í altjóða fiskivinnublaðnum World Fishing hevur hann lýst og vart føroyska fiskivinnu. Seinast við grein um Beta skjølina, sum greitt frá her í blaðnum fyri kortum.

Menakhem vil fegin greiða føroyingum frá støðuni í Ísrael og miðeystri. Tískil skipar vinafelagið Føroyar-Ísrael fyri almennum fundi í Østrøm hósdagin 7. juli kl. 19.30, har Menakhem fer at greiða frá. So tað er eingin ivi um, at sjónarmiðini hjá Menakhem eru áhugaverd fyri tey, sum hava áhuga fyri hesum brennideplinum.

Teir báðir feðgarnir skulu era hjartaliga vælkomnir higar!